

Надійшла до редколегії 17.01.2012

УДК 165.12

С. А. Некрасов

Запорізький національний університет

МОДЕЛЬ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Розглянуто модель самореалізації особистості. Акцентовано увага на проблемі самореалізації особистості. Звернуто увагу на структурно – змістовні зміни сучасності і проблеми самореалізації і формування потреби в ній. **Ключові слова:** самореалізація, самопізнання, самоствердження.

Рассматривается модель самореализации личности. Акцентируется внимание на проблеме самореализации личности. Акцентируется внимание на структурно – содержательные изменения и проблемы самореализации и формирование потребности в ней.

Ключевые слова: самореализация, самопознание, самоутверждение.

In the article model of selfrealization of person in considered. The attention is focused on a problem of selfrealization of the person. The attention on structurally substantial changes and problems of selfrelization and formation of reurement for it is focused.

Keywords: selfrealization, selfknowledqe, selfaffirmation.

Актуальність проблеми самореалізації визначається не лише недостатньою розробленістю її як у зарубіжній, так і у вітчизняній гуманітарній науці, але і нізкою серйозних особливостей сучасного українського суспільства, а також наявністю глобальних проблем, перед якими постало людство в цілому.

У даний час актуальність проблеми самореалізації особистості зростає у зв'язку з такими особливостями нашого суспільства, як нестабільність, невизначеність, що характеризують практично всі сфери життя людини, і для більшої частини громадян України відчуття «непередбачуваного завтра» є серйозним травмуючим чинником. У цих нових об'єктивних обставинах проблема суб'єктивного вибору особистості (самостійного, усвідомленого, відповідального) зростає до глобальних розмірів й виходить на передній план. Ці нові структурно-змістовні зміни сучасності ставлять людину перед необхідністю індивідуального вирішення складних питань, пов'язаних з пошуком себе, з визначенням своїх можливостей

Філософія Філософія і політологія в контексті сучасної культури і бажань, свого місця у світі, з виявленням своїх «крапок і напрямів зростання», тобто питань, безпосередньо пов'язаних з проблемою самореалізації з формуванням потреби в ній, з умінням бачити, знаходити, створювати умови, сприяють переведенню потреби в самореалізації з потенційної в актуальну, з пошуком простору для самореалізації і т. ін.

Самореалізація, це спеціально організована суб'єктом діяльність, метою якої є втілення ним свого призначення, що суб'єктивно пізнається та відчувається, а також об'єктивний результат цієї діяльності. Інструментальною стороною цієї діяльності, її механізмом є розкриття людиною її сутнісних сил.

В умовах посткультури кардинальним чином змінюється парадигма взаємодії людини з собою, природою, суспільством. Від «господарської», «царської» позиції людство прийшло до усвідомлення себе як частини природи, якою воно не може розпоряджатися вільно, на свій розсуд, а повинно знаходити способи безконфліктної взаємодії зі світом, «вибудовувати» себе зі світами (природи, суспільства), «вбудовувати» себе в ці світи, а не підпорядковувати їх своїй волі (у цьому сенсі збувається пророкування В. І. Вернадського про вступ людства до ноосферної ери), в якій життя окремої людини і людства в цілому можливе лише на основі самопізнання, самозміни та саморозвитку: «...Нам необхідна така людина, яка була б відповідальна за себе і свій розвиток, досконально знала саму себе, уміла усвідомлювати себе і свої вчинки, прагнула до повної актуалізації свого потенціалу і т. ін. В усякому разі, абсолютно очевидно, що жодні соціальні реформи, жодні, навіть найчудовіші конституції, плани і закони не працюватимуть до тих пір, поки люди не стануть досить здоровими, сильними, розвиненими, поки вони не пізнають самих себе і не виберуть розумний, здоровий шлях існування» (Збірка, с. 238). Міра відповідальності окремої людини за долю людства, з іншої — саме людство, заклопотане власним виживанням і розвитком, з необхідністю повинно кардинально змінити ставлення до кожної людини, розглядаючи його як самостійну цінність, надаючи її потребам і інтересам первинної значущості, направляючи особливі зусилля на надання оптимальних умов для її самореалізації. А з іншого боку, саме самореалізована особистість є рушієм означених змін. Першим кроком до самореалізації є самопізнання та самоствердження особистості як усвідомлення власного «Я» та формування самооцінки, що завжди є актуальними для людини, яка хоче досягти у житті успіху. В наш час актуальність високої самооцінки велика, тому що саме вона сприяє кар'єрному росту, є вирішальною у спілкуванні з людьми та формуванні життєвої позиції людини. Відображаючи рівень задоволення чи незадоволення собою, самооцінка створює основу для сприймання власного успіху чи неуспіху в діяльності, досягнення мети певного рівня, тобто рівня домагання. У цих особистостях необхідно всебічно виявляти реальний рівень і потенційний ресурс життєзабезпечення особистості як сферу

Філософія і політологія в контексті сучасної культури Філософія
багатомірних діяльностей та міжособистісних взаємодій. Це передбачає «осмислення сутності й розкриття специфіки впливу на особистість, її внутрішню духовну свободу таких морально-ціннісних орієнтацій, як повага в поєднанні з вимогливістю до особистості, толерантність у кризових ситуаціях, захист від непродуктивних конфліктів і стресів, здатність формувати у себе та інших мотиви до самоорганізації, саморозвитку та самопомоги в умовах мінливого світу.

За механізмами здійснення самоствердження поділяється на два типи: самоствердження шляхом заперечення іншого (інших) «Я» і самоствердження шляхом значущих особистісних досягнень. Самоствердження шляхом заперечення іншого (інших) «Я» різноманітні за своїми формами – від зовсім «м'якої», в якій той, «хто заперечується» з певної причини, взагалі про це не знає, – до намагання знищити іншого навіть фізично.

Самоствердження – це рух шляхом прогресивного розвитку. Глибоку й релевантну теорію самоствердження виявилось можливим побудувати на основі дослідження таких феноменів, як саморозкриття, самоприйняття, «Я-концепція» і т. д. Ці поняття є центральними у гуманістичній психології, або персонології (Г. Олпорт, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.). Вихідним пунктом теоретичних концепцій персонологічного напрямку стала інтерпретація особистості як відкритої системи, яка розвивається і самовдосконалюється. «Достатньо задоволені у своїх базових потребах у безпеці, любові, повазі і самоповазі, – пише А. Маслоу, люди мотивуються тенденціями до самоактуалізації, – котра визначається як актуалізація потенціалів, здібностей і талантів, як виконання місії (поклику долі, призначення), як більш повне знання і прийняття особистістю власної внутрішньої природи, як тяжіння до єдності, інтеграції або синергії всередині особистості, які ніколи не припиняються» [2, с. 25]. Потребу в самоактуалізації Маслоу виражає досить зрозуміло і стисло: «Чим людина може бути, тим вона і має бути» [2, с. 362]. Роджерсом, індивід має вроджену здатність, прагнення до актуалізації потенцій свого організму. При «безумовному позитивному ставленні до себе», у взаєморозумінні з іншими людьми особистість стає відкритою до свого досвіду, що, у свою чергу, сприяє усвідомленню структури свого реального «Я» та його конгруентність цьому досвідові.

Важливою складовою самоствердження є саморозкриття та самопізнання, яке здійснюється внаслідок зняття психологічних бар'єрів, «прийняття» негативної інформації про себе, усвідомлення себе загалом. Головна мета самоствердження в персонології вбачається в розширенні свого досвіду і усвідомленості себе та своїх можливостей, що призводить до зростання самооцінки – основи особистісного благополуччя. Саморозкриття, повага до почуттів, усвідомлення самого себе і свого фізичного «Я», відповідальність і принцип доступний етап діяльності, який генетично передусамореалізації, – самоактуалізація. І різниця між самоактуалізацією і самореалізацією не лише в деяких акцентах на планах існування особи: на суб'єктивному, внутрішньому (самоактуалізація) і

Філософія Філософія і політологія в контексті сучасної культури
об'єктивному, зовнішньому (самореалізація), а у різній мотиваційній основі: самоактуалізація пов'язана з опредмечуванням «світу людини» – пошуком відповідей на питання не просто: «Хто Я.», «Який Я?», «Чому Я такий?», а «Для чого Я?», «У чому сенс Мене?», що Я маю робити, щоб втілити цей сенс?». Таким чином, вважаємо, що самоактуалізація — спеціально організована суб'єктом діяльність, метою якої є виявлення потенційних можливостей, «щоб актуалізувати потенції, необхідно усвідомити ті потенції, які належить актуалізувати» [3, с. 50].

Іншими словами, – самоактуалізація – це втілення «дійсних потреб, життєвих сенсів, уявлень про власне призначення в світі і переведення їх на наступному етапі (власне самореалізації) в активну форму у вигляді мотивів, що призводять до незборимого прагнення їх реалізації, а також результат цієї діяльності. Проблема сенсу життя, ціннісних орієнтирів людини є однією з центральних при розгляді проблеми самореалізації в цілому. В онтогенезі сенс життя дає шлях від дифузної мрії до стійких життєвих перспектив і життєвого ідеалу [4]. І процес формування сенсу життя — це процес становлення особистості. Змістом діяльності самоактуалізації є не лише виявлення людиною суб'єктивних уявлень про власне призначення, формування життєвого сенсу як вищої інтеграційної освіти (що має свою специфіку на кожному етапі життєвого шляху), але і уміння людини складати програму досягнення цих сенсів, втілення призначення яке на наступному етапі (самореалізація) виступатиме регулятором її активності. Таким чином, як найважливіші особистісні придбання, виступають, на наш погляд, ціннісні, смисложиттєві орієнтації, здатність складати життєву програму на основі уміння робити усвідомлений, відповідальний вибір.

Таким чином, здійснивши самоствердження та самоактуалізацію, людина стає здатною до здійснення діяльності вищого рівня (який вимагає певного рівня розвитку особистості, а також володіння певними видами діяльності як інструментами) – самоактуалізація – спеціально організована суб'єктом діяльність, метою якої є втілення ним свого призначення, що суб'єктивно відчувається, а також результат цієї діяльності. Інструментальною стороною діяльності, її механізмом є упредмечення людиною його сутнісних сил.

Ми згодні з Д. А. Леонтьєвим, що як мотив цієї діяльності виступає прагнення особистості продовжити своє буття в інших людях, транслюючи свою індивідуальність через творчість (культуралізація), а також через безпосереднє вироблення змін в інших людях (персоналізація). При цьому ми не можемо погодитися з тим, що наочні вклади в культуру і в інших людей мають бути такого рівня, що можна вести мову про збагачення історії людства. Тобто сутнісні сили людини, стосовно яких ми можемо говорити про самоактуалізацію, з точки зору Д. А. Леонтьєва, повинні перевершувати «історично накопичені родові здібності людства» і бути здатні «збагатити ці родові здібності» [5, с. 167]. Мабуть, у цьому випадку потрібно вести мову про рівень самоактуалізації та, відповідно, про її критерії.

Таким чином, збудувавши рівневу структуру самореалізації в контексті вікових можливостей (*самопізнання – самоствердження – само актуалізація – самореалізація*), ми можемо виявити їх взаємозв'язок, міру взаємозумовленості, тобто проаналізувати процес становлення особи, що самореалізується, – те, що А. Маслоу позначив як одну з найсерйозніших проблем, що вимагають спеціального розгляду і опрацювання. За нашими уявленнями, становлення особистості, що самореалізується, проходить через включення її в спеціально організовані нею ж самою види діяльності (завдяки цьому). Дана концепція самореалізації дає можливість досліджувати процес розгортання самореалізації в діяльності людини і, відповідно, може бути підставою для пошуку відповідей на питання, чому самореалізація є необхідністю для людини.

Бібліографічні посилання

1. **Моисеев. Н. Н.** Человек и ноосфера / Н. Н. Моисеев. – М., 1990.
2. **Маслоу А.** На подступах к психологии бытия / А. Маслоу. – М., 2003.
3. **Otto Н.** To be or not to be... actualizing / Н. Otto // To be or not to be...: Existentialpsychological perspectives on the self / Ed. by S. Jourard. – Gainesville, 1967. – P. 50–67.
4. **Обуховский К.** Психология влечений человека / К. Обуховский. – М., 1972.
5. **Леонтьев Д. А.** Самореализация и сущностные силы человека / Д. А. Леонтьев // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / Под ред. Д. А. Леонтьева, В. Г. Щур. – М., 1997. – С. 156 – 175.

Надійшла до редколегії 22.02.2012

УДК 165.75

М. С. Олещенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБИСТІТЬ У ДОБУ СИМУЛЯКРІВ (НА МАТЕРІАЛАХ КОНЦЕПЦІЇ Ж. БОДРІЯРА)

Розглянуто рефлексивне світосприйняття особистості в добу споживання та активного розповсюдження нових медіа-технологій.

Ключові слова: особистість, симулякр, споживання, підробка, симуляція, гіперреальність, постмодернізм.

Рассмотрено рефлексивное мировосприятие личности в период потребления и активного распространения новых медиа-технологий.

Ключевые слова: личность, симулякр, потребление, подделка, симуляция, гиперреальность, постмодернизм.